

Aktualizácia Koncepcie geoparkov SR

Obsah

	str.
Zoznam použitých skratiek	3
1. Úvod	4
2. Východiskové dokumenty	5
2.1 Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 - 2016	5
2.2 Aktualizácia národnej stratégie regionálneho rozvoja SR	5
2.3 Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020	6
2.4 Marketingová stratégia SACR na roky 2014 - 2020	6
2.5 Konceptia geologického výskumu a geologického prieskumu územia Slovenska na roky 2012 - 2016 (s výhľadom do roku 2020)	7
3. Realizácia aktualizovanej Konceptie geoparkov SR	7
3.1 SWOT analýza	7
3.2 Analýza problémov	9
4. Budovanie geoparkov, ich poslanie a ciele	9
4.1 Kritériá pre začlenenie územia medzi geoparky	10
4.2 Ciele a manažment SG	11
4.3 Riadenie a koordinácia činnosti SG	12
4.4 Procesnosť získania členstva v SG	12
4.5 Procesnosť prehodnotenia členstva v SG	13
4.6 Procesnosť získania členstva v EGN a v GGN	13
4.7 Kategorizácia geoparkov a ich charakteristika	13
4.7.1 Geoparky s členstvom v GGN a v EGN	14
4.7.1.1 Geopark Novohrad - Nógrád	14
4.7.2 Prevádzkované geoparky	15
4.7.2.1 Banskobystrický geopark	15
4.7.2.2 Banskoštiavnický geopark	16
4.7.3 Niektoré územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky	17
4.7.3.1 Sandberg - Pajštún	17
4.7.3.2 Zemplín	17
4.7.3.3 Spiš - Gemer	18
4.7.3.4 Medzev - Jasov	18
4.7.3.5 Silická planina	18
4.7.3.6 Solivar - Dubník	19
4.7.3.7 Súľov - Manín	19
5. Manažment geoparku	20
6. Finančná podpora budovania a prevádzky geoparkov	21
6.1 Aspekty a spôsoby využitia domácich rozpočtových zdrojov	21
6.2 Operačné programy Európskej únie	21
6.2.1 Návrh Programu rozvoja vidieka SR 2014 - 2020	22
6.2.2 Operačný program Kvalita životného prostredia na obdobie 2014 - 2020	22
6.2.3 Integrovaný regionálny operačný program (2014 - 2020)	23
6.3 Ostatné podporné programy	24
7. Propagácia a marketing geoparkov	24
8. Opatrenia na zabezpečenie realizácie Aktualizácie konceptie geoparkov SR	25

Zoznam príloh

1. Zoznam geoparkov zahrnutých do GGN (stav k 1. 7. 2014)	3 str.
2. Geoparky SR a územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky	1 str.
3. Geopark Novohrad - Nógrád	1 str.

4	Pasport lokalít Geoparku Novohrad - Nógrád	8 str.
5.	Banskobystrický geopark	1 str.
6.	Pasport lokalít Banskobystrického geoparku	33 str.
7.	Banskoštiavnický geopark	1 str.
8.	Pasport lokalít Banskoštiavnického geoparku	21 str.
9.	Prehľad poskytnutých finančných prostriedkov z verejných zdrojov na budovanie geoparkov v rámci prípravnej a realizačnej fázy za obdobie rokov 2008 - 2013	4 str.

Zoznam použitých skratiek

BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
DP	dobývací priestor
EGN	Európska sieť geoparkov (European Geoparks Network)
EÚ	Európska únia
GGN	Globálna sieť geoparkov (Global Geoparks Network)
GPS	globálny systém lokalizácie (Global Positioning System)
CHA	chránený areál
CHKO	chránená krajinná oblasť
CHLÚ	chránené ložiskové územie
CHVÚ	chránené vtáčie územie
LEADER	spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale)
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MDVRR SR	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NKP	národná kultúrna pamiatka
NPR	národná prírodná rezervácia
NP	národný park
PP	prírodná pamiatka
PR	prírodná rezervácia
QR	rýchla odozva (Quick Response)
SACR	Slovenská agentúra pre cestovný ruch
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SBM	Slovenské banské múzeum
SMOPJ	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva
SG	Sieť geoparkov Slovenskej republiky
SR	Slovenská republika
SWOT	vnútorné silné a slabé stránky a vonkajšie príležitosti a hrozby (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)
ŠOP SR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
ŠGÚDŠ	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra
ÚEV	územie európskeho významu
UNESCO	Organizácia spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
VÚC	vyšší územný celok

1. Úvod

Geopark je územím vedeckej dôležitosti nielen z aspektu geologického, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Je v súlade so stratégiou trvalo udržateľného rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môže byť významným aspektom pre miestny ekonomický rozvoj smerujúci k novým ekonomickým aktivitám regiónu. Geopark musí zahŕňať určitý počet fenoménov jedinečných svojou dôležitosťou vzhľadom k vedeckej hodnote, vzácnosti, umeleckej a výchovnej hodnote, ktoré môžu byť súčasťou archeologického, ekologického, historického alebo kultúrneho potenciálu.

Na zasadnutí výkonného výboru UNESCO bola dňa 15. apríla 1999¹ schválená iniciatíva podpory národných geoparkov prostredníctvom GGN so zachovaním a rozvojom vybraných oblastí s významnými geologickými vlastnosťami zameraná na zlepšenie vedeckého poznania, miestneho ekonomického rozvoja, rešpektovanie kultúrneho dedičstva, vzdelávanie, propagáciu cestovného ruchu a prehlbovanie medzinárodnej spolupráce v oblasti geologického dedičstva a geoparkov.

V júni 2000 bola prostredníctvom partnerstva štyroch geoparkov vo Francúzsku, Grécku, Nemecku a Španielsku vytvorená EGN a dňa 20. apríla 2001 došlo k podpisu zmluvy o spolupráci medzi UNESCO a EGN.

Vo februári 2004 sa po rozhodnutí medzinárodného výboru odborníkov pre geologické dedičstvo zišlo v ústredí UNESCO v Paríži 17 členov EGN a zástupcovia 8 čínskych geoparkov, aby spoločne vytvorili GGN. V súčasnosti je v EGN zapojených 59 geoparkov z 21 krajín a v GGN 111 geoparkov z 32 krajín (príloha č. 1).

Prvá iniciatíva budovania geoparkov na Slovensku vznikla koncom minulého storočia v oblasti Banskej Štiavnice, kde sa v národných podmienkach začal formovať prvý geopark; ďalšie aktivity budovania geoparkov boli započaté neskôr v oblasti Banskej Bystrice a v okolí Fiľakova.

Potreba prevádzkovania a budovania troch geoparkov na území Slovenska bola stimulom k vypracovaniu materiálu "Návrh koncepcie geoparkov v SR", ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 740 z 15. októbra 2008. Z hľadiska stavu riešenia a návrhu ďalšieho budovania geoparkov boli v koncepcii vyčlenené 3 kategórie:

- kategória A.: Prevádzkovaný geopark (Banskoštiavnický geopark),
- kategória B.: Budované geoparky (Banskobystrický geopark, Novohradský geopark),
- kategória C.: Navrhované geoparky (Dubnícky geopark, Zemplínsky geopark, Sandbergsko-pajštúnsky geopark, Spišský geopark, Silický geopark, Jasovský geopark, Súľovskomanínsky geopark).

Podľa tohto uznesenia vláda SR uložila ministrovi životného prostredia realizovať koncepciu pre geoparky v kategórii A a B a predložiť na rokovanie vlády správu o realizácii koncepcie do 30. októbra 2012.

Materiál "Správa o realizácii Koncepcie geoparkov SR" schválila vláda SR uznesením č. 608 z 31. októbra 2012 a uložila ministrovi životného prostredia vypracovať aktualizáciu Koncepcie geoparkov SR v termíne do 30. novembra 2014.

Dôvodom vypracovania aktualizácie Koncepcie geoparkov SR je potreba prekategORIZOVANIA geoparkov, určenie kritérií používania termínu geopark, integrácia existujúcich geoparkov do SG podľa vzoru ostatných európskych krajín a vytvorenie aktuálneho modelu financovania, prevádzkovania a budovania geoparkov.

S cieľom koncepčného prístupu usmerňovania tohto vývoja je potrebné prijať aktualizovanú koncepciu v intenciách Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 - 2016.

¹ <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001151/115177e.pdf>

Týmto novým rámcom sa výrazne napomôže k dosiahnutiu základného cieľa, ktorým je fungujúca a trvalo udržateľná forma popularizácie a poznávania najvýznamnejších geotopov, ako aj ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva pre budúce generácie.

Geoparky ako nástroj podpory regionálneho, miestneho a obecného rozvoja a tiež ako súčasť integrovanej starostlivosti o krajinu majú na Slovensku vysoký potenciál založený na využívaní jedinečného prírodného a kultúrneho dedičstva vo väzbe na pestrosť geologickej stavby, ako aj z dôvodu značných možností pre poskytovanie služieb v oblasti cestovného ruchu, ktorý výhľadovo predstavuje významnú oblasť národného hospodárstva.

2. Východiskové dokumenty

2.1 Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 - 2016

Potreba budovania a prevádzkovania geoparkov na Slovensku je zvýraznená v Programovom vyhlásení vlády SR z mája 2012, kde sa v tretej časti (Trvalo udržateľný hospodársky rozvoj), v kapitole „Starostlivosť o životné prostredie“ uvádza:

Rozvoj spoločenských a hospodárskych aktivít musí rešpektovať a podporovať zachovanie súčasných historických, kultúrnych a prírodných hodnôt ako predpokladu rozvoja ekoturizmu a cestovného ruchu. Vláda zabezpečí rozvoj environmentálnej osvetu a regulovaného cestovného ruchu, čo si vyžiada ďalšie budovanie infraštruktúry so zreteľom na ochranu prírody a krajiny, rozšírenie siete náučných chodníkov, geoparkov, informačných a školiacich zariadení.

V siedmej časti (Rozvoj regiónov Slovenska) sa uvádza:

Vláda cielene podporí rozvoj cestovného ruchu aj prostredníctvom organizácií destinačného manažmentu v spolupráci s miestnou a územnou samosprávou. ... Vláda posilní ekonomický rozvoj regiónov aj dôrazom na podporu malého a stredného podnikania a cestovného ruchu ako perspektívneho odvetvia pre tvorbu nových pracovných príležitostí.

2.2 Aktualizácia národnej stratégie regionálneho rozvoja SR

V materiáli „Aktualizácia národnej stratégie regionálneho rozvoja SR“, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 222 zo 14. mája 2014 sa uvádza, že medzi hlavné faktory rozvoja a disparity regiónov patrí aj cestovný ruch z dôvodu vysokého kultúrno-historického a prírodného potenciálu Slovenska, významných destinácií cestovného ruchu, existencií oblastných organizácií cestovného ruchu a vhodných podmienok pre rozvoj agroturizmu. Cestovný ruch je jedno z najdynamickejších sa rozvíjajúcich odvetví vo svete a aj v podmienkach Slovenska už dnes svojimi výkonmi predstavuje hospodárske odvetvie. Rozvoj cestovného ruchu dlhodobo patrí k strategickým prioritám v SR. Tvorba politiky cestovného ruchu patrí do kompetencie MDVRR SR; základným právnym predpisom je zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov, ktorého hlavným prínosom je motivácia subjektov cestovného ruchu na zabezpečenie destinačného manažmentu v krajoch a oblastiach cestovného ruchu, teda systémového prvku, ktorý v podmienkach Slovenska výrazne absentoval.

Cestovný ruch zahŕňajúci dopravu, ubytovanie, stravovanie, rekreáciu a služby pre turistov a ďalšie súvisiace činnosti, patrí v súčasnosti medzi najväčšie a najdynamickejšie sa rozvíjajúce ekonomické odvetvie priamo využívajúce kultúrne dedičstvo a prírodný potenciál v jednotlivých regiónoch. Práve v oblasti prezentácie prírodných a kultúrnych hodnôt, špecifik regiónov Slovenska a spôsobov interpretácie jej atraktivít spočíva ešte nie dostatočne využitý hospodársky potenciál jednotlivých regiónov.

Nedostatočnými faktormi je infraštruktúra a využívanie potenciálu cestovného ruchu, sieť cykloturistických trás, propagácia regiónov a koordinácia a spolupráca v oblasti cestovného ruchu. Prioritné riešenie si vyžaduje málo využitý potenciál prírodných a kultúrnych hodnôt Slovenska v cestovnom ruchu, absencia marketingových koncepcií rozvoja a nedostatok regionálnych projektov vedúcich k rozvoju cestovného ruchu.

2.3 Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020

Materiál „Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020“ bol schválený uznesením vlády SR č. 379 z 10. júla 2013.

Medzi hlavné druhy cestovného ruchu boli vzhľadom na geografickú rôznorodosť a bohatstvo Slovenska okrem iných produktových skupín zaradené aj geoparky a geoturistika. Prostredníctvom špecifického cestovného ruchu a geoturistiky môžu byť geoparky významným aspektom pre miestny ekonomický rozvoj smerujúci k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu. Konštituovanie geoparkov a ich sietí má sledovať tri ciele:

- využiť prírodné dedičstvo ako výchovný a vzdelávací prostriedok v geologických a environmentálnych vedných odboroch pre najširšie vrstvy spoločnosti,
- prispieť k zabezpečeniu trvalo udržateľného rozvoja príslušného územia a jeho blízkeho okolia,
- zabezpečiť príslušný stupeň ochrany a zachovanie náplne geoparku pre budúce generácie.

K naplneniu strategického cieľa, ktorý bol definovaný ako potreba zvyšovania konkurencieschopnosti cestovného ruchu pri lepšom využívaní jeho potenciálu so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti, boli vytýčené úlohy v oblasti kvality, v oblasti podpory ponuky a dopytu so zámerom prijatia prorastových opatrení a v oblasti prezentácie Slovenska ako krajiny cestovného ruchu.

Jedným z opatrení v oblasti kvality je opatrenie 1p): „V súčinnosti s dotknutými subjektmi, vrátane samospráv a záujmových združení, podporovať budovanie a prevádzku geoparkov“, so súčinnosťou pri vytváraní SG zameranej na poznávanie geologických, montanistických, kultúrno-historických a iných prírodných fenoménov a pri podpore budovania náučných chodníkov, expozícií a informačných centier.

V oblasti zvýšenia atraktívnosti Slovenska ako dovolenkového cieľa a rozvoja informačných služieb cestovného ruchu v opatrení 3c) (*Konkurencieschopnosť národných a regionálnych produktov cestovného ruchu*) je zámerom tvorba kľúčových národných a nadnárodných produktov cestovného ruchu, čo okrem iného znamená aj tvorbu produktov cestovného ruchu v súvislosti s prírodným a kultúrnym dedičstvom UNESCO na Slovensku (mestá, pamiatky, geoparky) a tvorbu produktov šetrných foriem cestovného ruchu (vidiecky cestovný ruch, agroturistika, geoparky).

2.4 Marketingová stratégia SACR na roky 2014 - 2020

V rámci krátkodobej stratégie na obdobie 2014 - 2016 bude SACR svoje aktivity orientovať na výraznejšie zvýšenie tempa rastu návštevníkov Slovenska zo susedných štátov a z krajín s vysokým trhovým potenciálom. Zároveň bude SACR smerovať svoje marketingové aktivity aj na domáce obyvateľstvo, ktoré bude prostredníctvom efektívnych nástrojov marketingovej komunikácie pozitívne motivovať k účasti na domácom cestovnom ruchu.

Správne zvolenými nástrojmi marketingovej komunikácie, motivačnou činnosťou tvorby konkurenčných produktov cestovného ruchu Slovenska a orientáciou na vybrané cieľové skupiny chce SACR v rámci dlhodobej stratégie v priebehu rokov 2017 - 2020 dosiahnuť postupné posilnenie postavenia Slovenska na geograficky vzdialenejších trhoch s významným,

resp. vysokým trhovým potenciálom pre cestovný ruch. Z hľadiska dlhodobej stratégie bude SACR spolupracovať s kompetentnými organizáciami na tvorbe a napĺňaní funkčného mechanizmu medzirezortnej koordinácie pre jednotnú prezentáciu Slovenska v zahraničí.

Podpora rozvoja domáceho cestovného ruchu by sa mala stať celospoločenskou záležitosťou a prioritou príslušných organizácií štátneho, verejného a súkromného sektora, ktoré by pre túto podporu mali využiť všetky administratívne, legislatívne, ekonomické a marketingové nástroje.

2.5 Konceptia geologického výskumu a geologického prieskumu územia Slovenska na roky 2012 - 2016 (s výhľadom do roku 2020)

V materiáli „Konceptia geologického výskumu a geologického prieskumu územia Slovenska na roky 2012 - 2016 (s výhľadom do roku 2020)“, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 73 zo 7. marca 2012, sa v kapitole 6 uvádza, že podpora výchovy, vzdelávania a propagovania poznania a ochrany abiotickej zložky prírody je neoddeliteľnou súčasťou trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti. Konštituovanie geoparkov má sledovať tri hlavné ciele:

- využitie geologickej lokality ako výchovného a vzdelávacieho prostriedku v geologických vedách a environmentálnych odboroch pre najširšie vrstvy spoločnosti,
- náplň geoparkov by mala byť prostriedkom na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja príslušného územia, resp. jeho blízkeho okolia,
- zabezpečenie ochrany a konzervácia náplne geoparku pre budúce generácie.

Okrem prípravnej fázy budovania Sandbersko-pajštúnskeho geoparku sa začne s prípravou budovania Spišského geoparku a Silického geoparku.

3. Realizácia aktualizovanej Konceptie geoparkov SR

3.1 SWOT analýza

SWOT analýza je nástrojom strategického plánovania používaný pri hodnotení silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb, ktoré spočívajú v danom zámere so snahou uskutočniť vopred určený cieľ a bola všeobecne spracovaná pre všetky základné oblasti ovplyvňujúce problematiku geoparkov.

Vnútorne faktory

Silné stránky
<ul style="list-style-type: none">
- Pestrosť geotopov a ich vzácností súvisiaca s geologickými podmienkami Západných Karpát
- Bohaté historické, kultúrne a montanistické tradície s náučným a archeologickým potenciálom
- Množstvo historických, kultúrnych a technických pamiatok
- Dostatočná až dobrá úroveň poznania a výskumu týkajúceho sa životného prostredia, biodiverzity a geológie
- Situovanie geoparkov v blízkosti alebo priamo v chránených územiach prírody a krajiny
- Podpora vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky
- Relatívny dostatok ubytovacích a stravovacích zariadení
- Dostatočná sieť turistických chodníkov a cyklotrás
- Dostatočná a dostupná občianska a sociálna vybavenosť
- Fungujúce organizácie cestovného ruchu a schopnosť prezentácie regiónov
- Záujem občanov o rozvoj obcí, aktivita občianskych združení, združení právnických osôb a združení obcí
- Potenciál pre väčší cestovný ruch vytvárajúci zdroje pre zachovanie prírodného a kultúrneho dedičstva
- Existencia vnútorného odborného a zručného ľudského potenciálu pre budovanie geoparkov

Slabé stránky

- Nízka návštevnosť a nedostatočná úroveň a kvalita poskytovaných služieb najmä v ubytovacích a stravovacích zariadeniach na územiach geoparkov
- Nedostatočná spolupráca medzi organizáciami cestovného ruchu, SACR, občianskymi združeniami a združeniami právnických osôb, obcami a ich združeniami, ktoré budujú, alebo prevádzkujú geoparky
- Zameriavanie sa prevažne na sezónny cestovný ruch
- Kapitálová poddimenzovanosť geoparkov ako jedného z produktov cestovného ruchu
- Nedostatok finančných zdrojov zo štátneho rozpočtu
- Chýbajúce aktivity a opatrenia súvisiace s geoparkami v operačných programoch
- Slabá podpora prorastových opatrení stimulujúcich činnosť subjektov budujúcich a prevádzkujúcich geoparky
- Absencia produktov geoturizmu
- Nedostatočná spolupráca medzi príspevkovými organizáciami a združeniami, ktoré budujú alebo prevádzkujú geoparky
- Chýbajúce zaradenie manažmentu geoparkov do regionálnych (oblastných) združení cestovného ruchu
- Neschopnosť využiť potenciál historických pamiatok ako marketingového produktu pre cestovný ruch
- Nedoriešené vlastníctvo starých banských diel v prospech obcí pre rozvoj geoturizmu
- Nezabezpečený prístup k lokalitám, alebo nevyhovujúci technický stav niektorých kultúrnych, historických a technických pamiatok
- Nekoordinovanosť zámerov rozvoja produktov cestovného ruchu v regiónoch
- Nízka hmotná zainteresovanosť ľudských zdrojov
- Nedostatočná znalosť cudzích jazykov
- Slabá propagácia a prezentácia geológie

Vonkajšie faktory

Príležitosti

- Lepšia koordinácia medzi VÚC a rezortmi
  - dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja,
  - pôdohospodárstva a rozvoja vidieka,
  - životného prostredia,
  - kultúry
- Vytvorenie silného verejno-súkromného partnerstva v regiónoch vrátane obcí
- Využitie odborného potenciálu v regiónoch pre vybudovanie fungujúceho manažmentu geoparkov
- Vytvorenie jednotnej marketingovej stratégie geoparkov
- Zabezpečenie ochrany vecnej náplne geoparkov pre budúce generácie
- Definovanie kľúčových národných a špecifických produktov cestovného ruchu
- Uvedomenie si pozitívnych vplyvov cestovného ruchu na ekonomiku a hospodárstvo
- Zaradenie geoturizmu do rezortných dokumentov a do nástrojov regionálnych politík
- Podpora priamych aj nepriamych ekonomických nástrojov na rozvoj cestovného ruchu
- Skvalitňovanie destinačného manažmentu a potreby zvyšovania konkurencieschopnosti
- Kategorizácia manažmentov geoparkov ako regionálne združenia cestovného ruchu a destinačné manažmenty v regionálnom rozvoji SR
- Využívanie súvisiacich eurofondov v programovom období 2014 až 2020
- Využitie prvkov podpory rozvoja regiónov, malého a stredného podnikania a rozvoja vidieka
- Zosúladenie potrieb cestovného ruchu s ochranou prírody v regióne
- Organizácia pravidelných kultúrnych, spoločenských, športových a iných aktivít v regiónoch geoparkov
- Podpora rastu dopytu po službách cestovného ruchu
- Cílená propagácia a prezentácia geoparkov v rámci regiónov

Hrozby

- Pretlak súkromných investícií na úkor kvality životného prostredia
- Negatívne dopady nekoordinovaného turizmu na udržateľnosť v geoparkoch
- Strety záujmov so záujmami iných organizácií či vlastníkmi pozemkov a lesov
- Chýbajúca úprava vlastníckych vzťahov pri vyčleňovaní pozemkov s verejnoprospešnými funkciami
- Nedostatočná, najmä finančná podpora rozvoja miest a obcí ako súčasti geoparkov
- Nekvalitná a nedostatočne rozvinutá, alebo zhoršujúca sa dopravná infraštruktúra
- Slabý manažment krajiny a možné zhoršenie kvality jednotlivých zložiek životného prostredia
- Nejasné dopady klimatických zmien
- Minimalizácia environmentálnej výchovy/geológie vo vzdelávacom procese
- Nevhodné využitie/poškodzovanie niektorých historických pamiatok
- Nejasné dopady zmien v národných a medzinárodných politikách a financovaní
- Náhodný a nekoordinovaný rozvoj projektov podobného zamerania v regióne
- Nízke, alebo stagnujúce príjmy obyvateľstva
- Zníženie dostupnosti grantovej podpory
- Nevyužitie zdroje EÚ v období 2014 - 2020

3.2 Analýza problémov

Príčiny a dôsledky vnútorných slabých stránok a vonkajších hrozieb:

- neakceptovanie existujúcich destinačných manažmentov geoparkov ako verejno-súkromných partnerstiev cestovného ruchu a regionálneho rozvoja, ich skúsenosti a odbornosť,
- nevyužívanie technických pamiatok v prospech cestovného ruchu v dôsledku nejednoznačnej legislatívy týkajúcej sa prevodu starých banských diel na obce,
- nerešpektovanie existujúcich destinačných manažmentov geoparkov ako oprávnených prijímateľov v operačných programoch,
- absencia gestora geoparkov za štátnu správu ako koordinátora pri manažmente geoparkov,
- nedostatočná akceptácia existujúceho produktu geoparku ako rozvojového fenoména cestovného ruchu, ktorý je považovaný za okrajovú oblasť záujmov podpory zo zdrojov VÚC,
- absencia jednotného informačného systému existujúcich geoparkov,
- nízka propagácia a osвета o lokalitách geoparkov smerovaná rôznym cieľovým skupinám.

4. Budovanie geoparkov, ich poslanie a ciele

Aj napriek relatívne malej rozlohe je výhodou Slovenska pre budovanie geoparkov značná variabilita geologickej stavby územia s množstvom geotopov, s ktorými sú v mnohých prípadoch späté objekty montanistickej hodnoty, ako aj archeologické a kultúrne pamiatky európskeho významu.

Geopark je územie, ktoré prezentuje geologické dedičstvo Slovenska a má spracovanú stratégiu rozvoja a implementácie svojho programu. Geopark má jednoznačne stanovené hranice, nachádza sa v ňom určitý počet geologicky významných lokalít, ktoré reprezentujú geologické dedičstvo krajiny, sú výnimočné z hľadiska geologického výskumu, estetickej a vzdelávacej hodnoty. Tieto lokality sú systematicky udržiavané a vzájomne prepojené. Okrem potenciálu pre vedecký výskum a vzdelávanie je geopark významným hnacím prvkom pre miestny ekonomický rozvoj smerujúci k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu. Hodnotu geoparku dopĺňajú lokality ekologického, archeologického, montanistického, kultúrno-historického, či etnografického významu.

Zriadenie geoparku prináša hospodársky prínos pre miestne obyvateľstvo spravidla prostredníctvom rozvoja udržateľného cestovného ruchu a iných ekonomických a kultúrnych aktivít, vo vývoji prvkov trvalo udržateľného rozvoja paralelne s úsilím ochrany a konzervácie.

Cieľom vytvorenia geoparku je

- podpora rozvoja udržateľného cestovného ruchu, ekonomického rozvoja a iných aktivít vo vývoji prvkov trvalej udržateľnosti paralelne s úsilím ochrany a zachovania geologického bohatstva,
- systémové vzdelávanie, environmentálna výchova a osvetovo-propagačná činnosť pre verejnosť o geologických hodnotách územia,
- prehľbovanie vlastného poznania a vedecký výskum,
- vytváranie vhodných produktov spájajúcich geologické dedičstvo a jeho udržateľné využívanie s aktivitami ekologického geoturizmu.

4.1 Kritériá pre začlenenie územia medzi geoparky

Kritériá vychádzajú z materiálu „Pokyny a kritériá pre národné geoparky za asistencie organizácie UNESCO s cieľom vstupu do GGN“, ktoré vydalo UNESCO v roku 2014.²

Geopark má byť dostatočne veľkým územím s presne definovanými hranicami, ktoré sú totožné s hranicami základných územných jednotiek ako prvkov správnej štruktúry viazané na osídlenie. Na území geoparku sú situované geologicky významné lokality, ktoré reprezentujú geologické dedičstvo krajiny a ktoré sú výnimočné z geologického významu, z pohľadu estetickú príťažlivosti a z výchovného hľadiska. Tieto lokality sú detailne popísané a sú súčasťou základného katalógu geoparku v členení na geologické, prírodné, kultúrno-historické a oddychové lokality, pričom jedna lokalita môže byť kombináciou viacerých kategórií. Základný katalóg lokalít má obsahovať názov lokality, GPS súradnice, druh ochrany a dokumentáciu objektu. Lokality sú systematicky udržiavané a vzájomne prepojené.

O geoparku sa vedie účinná propagačná a prezentačná činnosť prostredníctvom aktívnej osvetu pre laickú a odbornú verejnosť (články v médiách, semináre, kultúrno-spoločenské akcie, turistické akcie) v spolupráci s miestnymi občianskymi združeniami pri príprave a realizácii aktivít pre verejnosť a systematicky sú podávané informácie na vlastnej webovej stránke, na sociálnej sieti, prípadne prostredníctvom miestnych médií (tlač, rozhlas, televízia), čím sa podporuje zvyšovanie povedomia miestneho obyvateľstva o hodnotách regiónu.

Realizuje sa systém vzdelávania a environmentálnej výchovy podporou vedeckého výskumu, spolupracuje sa s miestnymi školami a materskými školami, sú spracované vzdelávacie programy a súťaže pre deti a mládež rôznych vekových skupín. Aktívne sa spolupracuje s vysokými školami pri konzultáciách tvorby študentských prác a s výskumnými inštitúciami za účelom prehĺbenia vedeckého výskumu na danom území.

Geopark má mať vytvorený systém náučných, peších a cyklistických turistických trás, priestorový alebo virtuálny informačný systém (smerovníky, náučné informačné tabule, QR kódy, GPS súradnice). K dispozícii má edukačné a propagačno-prezentačné materiály.

Geopark by mal ponúknuť tiež technické či ľudové pamiatky, ako aj prvky nehmotného kultúrneho dedičstva (ústne tradície, jazyk, interpretačné umenie, zvyky, obyčaje a remeselníctvo). Zriadenie geoparku má priniesť udržateľnosť a ekonomický prínos pre miestne obyvateľstvo, spravidla prostredníctvom rozvoja cestovného ruchu a iných aktivít vo vývoji prvkov trvalo udržateľného rozvoja spolu s úsilím jeho ochrany a konzervácie.

Územie geoparku ako celok nemusí byť pokryté osobitne chránenými časťami prírody a krajiny³ a má mať spracovanú geologickú stavbu, topografiu, vulkanológiu, stratigrafiu,

² http://www.globalgeopark.org/UploadFiles/2012_9_6/Geoparks_Guidelines_Jan2014.pdf

³ § 2 ods. 2 písm. o) zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

mineralógiu, paleontológiu, pedológiu, hydrológiu, hydrogeológiu, inžiniersku geológiu a montanistiku.

Manažment územia, ktoré má byť geoparkom, musí

- spracovať audit územia, stratégiu trvalo udržateľného rozvoja a akčný plán spravidla na dva roky, prípadne stratégiu rozvoja cestovného ruchu a marketingovú stratégiu,
- spracovať základný pasport lokalít geoparku,
- vybudovať informačné centrum alebo nástupné stredisko geoparku ako miesto, kde budú dostupné informácie, zákaznícky servis, možnosti parkovania a stravovania,
- spolupracovať s obcami a regionálnymi združeniami obcí pri akceptovaní a rešpektovaní prínosu geoparku pre samosprávu,
- spolupracovať s orgánmi štátnej správy, verejnej správy, s miestnou a regionálnou územnou samosprávou, s vysokými školami, výskumnými inštitúciami, odbornými organizáciami, s občanmi a podnikateľmi,
- spolupracovať s ostatnými národnými alebo svetovými geoparkami, v súčinnosti s ďalšími zahraničnými subjektmi,
- koordinovať aktivity pri propagácii cestovného ruchu vrátane komplexných služieb,
- koordinovať prípravu a realizáciu projektov zameraných na rozvoj geoparku,
- zabezpečovať finančné zdroje na realizáciu projektov,
- chrániť prírodu a krajinu, sídla, kultúrne aj technické pamiatky ako nevyhnutný predpoklad pre rozvoj cestovného ruchu,
- integrovať územie do existujúcich turistických aktivít a organizovať akcie podporujúce cestovný ruch,
- podporovať a rozvíjať environmentálne vzdelávanie a výchovu verejnosti,
- vykonávať poradenskú, propagačnú a prezentačnú činnosť,
- prevádzkovať webové sídlo geoparku.

4.2 Ciele a manažment SG

Cieľom SG je koordinácia, podpora rozvoja a spolupráca geoparkov pri zohľadnení kritérií a usmernení GGN.

SG je platformou pre spoluprácu a výmenu vedomostí, odborných znalostí, skúseností, informácií medzi členmi národnej siete, ako aj medzi odborníkmi z oblasti geológie, ochrany prírody a krajiny, archeológie, montanistiky, regionálneho rozvoja, či cestovného ruchu.

Prostredníctvom svojich aktivít prezentuje manažment SG verejnosti hodnotu geoparkov a ochrany a prezentácie geologického dedičstva. Vytvára príkladné projekty a predkladá štandardy kvality pre územia, ktoré integrujú zachovanie geologického dedičstva do regionálnej stratégie trvalo udržateľného ekonomického rozvoja. Umožňuje sprostredkovanie záujmov, požiadaviek a predstáv jednotlivých geoparkov pre zákonodarné a rozhodovacie mechanizmy s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj území geoparkov.

Geoparky, ktoré sú členmi SG

- zachovávajú geologické dedičstvo pre súčasné a budúce generácie,
- venujú sa vzdelávaniu verejnosti k problematike geológie a príbuzným vedám a ich vzťahoch k environmentálnym otázkam,
- zaisťujú trvalo udržateľný sociálno-ekonomický a kultúrny rozvoj,
- podporujú zachovanie a údržbu geologickej a kultúrnej rozmanitosti pri zohľadňovaní schémy partnerstiev a účasti obyvateľstva,
- podľa potreby podporujú výskum,
- aktívne prispievajú k činnosti prostredníctvom spoločných iniciatív (napr. komunikácia, publikácie, výmena informácií, partnerstvá, účasť na zasadnutiach, spoločné projekty),
- nominujú svojho zástupcu do Riadiaceho výboru SG (ďalej len „výbor SG“).

4.3 Riadenie a koordinácia činnosti SG

SG koordinuje výbor SG, ktorý je dobrovoľným združením predstaviteľov štátnej a verejnej správy, školstva, odborníkov z oblasti geológie, ochrany prírody, regionálneho rozvoja a cestovného ruchu pod záštitou MŽP SR. Vo výbore má svojho zástupcu každý geopark, ktorý získal menovací dekrét “Geopark Slovenskej republiky”.

Výbor SG v rámci svojej pôsobnosti

- je poradným orgánom ministra životného prostredia SR,
- vytvorí akčný plán pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR,
- rozpracováva materiál UNESCO týkajúci sa kritérií pre národné geoparky s cieľom vstupu a s podmienkami členstva v GGN,
- zaoberá sa návrhmi území s cieľom stať sa členom SG, schvaľuje členstvo v SG a udeľuje menovací dekrét “Geopark Slovenskej republiky”,
- každé štyri roky prehodnocuje členstvo existujúcich geoparkov v SG,
- počas nominačnej procedúry schvaľuje odporúčania geoparkom týkajúcej sa členstva v EGN a GGN,
- poskytuje konzultácie pre manažment území k problematike geoparkov,
- je nápomocný pri príprave na členstvo potenciálnych území v SG,
- vyvíja aktívnu osvetovú a prezentačnú činnosť k téme geoparkov,
- aktívne spolupracuje s EGN a GGN.

4.4 Procesnosť získania členstva v SG

Územie, ktoré má byť geoparkom, musí spĺňať kritériá uvedené v bode 4.1 po dobu najmenej dva roky. Počas tejto doby sa môže územie označovať ako “potenciálne územie geoparku”.

Žiadosť pre získanie menovacieho dekretu “Geopark Slovenskej republiky” a členstva v SG obsahuje

- názov geoparku,
- názvy a kódy katastrálnych území, obcí, okresov a krajov, v ktorých sa geopark nachádza,
- názov, sídlo a štatutárny orgán manažmentu geoparku,
- webové sídlo geoparku,
- popis geologických lokalít a geotopov,
- popis prírodných, kultúrnych, historických, montanistických a oddychových lokalít, technických a ľudových pamiatok a prvkov kultúrneho dedičstva,
- informácie o vytvorení systému naučných turistických trás,
- informácie o audite geoparku, stratégii trvalo udržateľného rozvoja a akčnom pláne,
- doterajšie aktivity pri prezentácii a propagácii geoparku, environmentálnej výchove a vzdelávaní verejnosti.

Štatutárny orgán manažmentu geoparku zasiela žiadosť pre získanie menovacieho dekretu “Geopark Slovenskej republiky” a členstva v SG MŽP SR.

Po schválení členstva v SG je geopark oprávnený používať menovací dekrét “Geopark Slovenskej republiky” a logo SG po dobu štyroch rokov. Budovaným a prevádzkovaným geoparkom (Geopark Novohrad - Nógrád, Banskoštiavnický geopark a Banskobystrický geopark) bude po schválení tohto materiálu udelený menovací dekrét “Geopark Slovenskej republiky” a schválené členstvo v SG.

4.5 Procesnosť prehodnotenia členstva v SG

Členstvo geoparku v SG je prehodnocované výborom SG každé štyri roky na základe monitorovacej správy geoparku. Monitorovacia správa geoparku obsahuje

- popis vykonaných aktivít pri príprave a realizácii projektov zameraných na rozvoj geoparku,
- stav ich finančného zabezpečenia,
- počet zorganizovaných akcií propagujúcich geopark a cestovný ruch,
- spoluprácu s orgánmi štátnej správy, verejnej správy, s miestnou a regionálnou územnou samosprávou, s vysokými školami, výskumnými inštitúciami, s občanmi a s podnikateľskou sférou.

O predĺžení členstva v SG, prípadne o pozastavení členstva v SG rozhoduje výbor SG.

4.6 Procesnosť získania členstva v EGN a v GGN

Geopark, ktorý má záujem získať členstvo v EGN a v GGN

- kontaktuje výbor SG ohľadom ďalšieho postupu,
- požiada výbor SG o odporúčanie pre získanie členstva v EGN a v GGN,
- pred podaním nominačnej žiadosti komunikuje prostredníctvom výboru SG s Koordinačnou jednotkou EGN a riadi sa dokumentom „Pokyny a kritériá pre národné geoparky za asistencie organizácie UNESCO s cieľom vstupu do GGN“, ktoré vydala organizácia UNESCO v roku 2014.²

4.7 Kategorizácia geoparkov a ich charakteristika

Z hľadiska súčasného stavu riešenia problematiky, potrieb praxe a návrhov pre ďalšie budovanie geoparkov sa rozlišujú 3 základné kategórie geoparkov (príloha č. 2):

1. geoparky s členstvom v GGN a v EGN,
2. prevádzkované geoparky,
3. územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky.

Toto rozčlenenie oproti pôvodnej kategorizácii (kategória A - prevádzkované geoparky, kategória B - budované geoparky a kategória C - navrhované geoparky) odráža posun v budovaní geoparkov od roku 2008, ich aktuálny stav a mení filozofiu používania štatútu geoparku a ich názvov. Keďže územie, ktoré má mať štatút geoparku, musí spĺňať kritériá uvedené v bode 4.1 po dobu najmenej dvoch rokov, sú ako geoparky nazývané iba územia v prvej a v druhej kategórii.

Tretia kategória zahŕňa ideové návrhy niektorých území so všeobecne známym potenciálom a s možnou perspektívou začlenenia medzi geoparky. Tieto územia majú základ v pôvodnej kategórii C (navrhované geoparky), pričom prešli revíziou obsahovej náplne, rozlohy územia a názvu vzhľadom k novým poznatkom a v záujme rozšírenia portfólia fenoménov hodných pozornosti. Navrhované územia však nie sú záväzné ani rozlohou, ani obsahovou náplňou, ani budúcou realizáciou.

4.7.1 Geoparky s členstvom v GGN a v EGN

4.7.1.1 Geopark Novohrad - Nógrád

Geopark Novohrad - Nógrád bol dňa 27. marca 2010 vo francúzskom Luberone prijatý Riadiacim výborom organizácie UNESCO ako prvý medzinárodný geopark za 38-eho člena EGN a v apríli 2010 na konferencii GGN v Malajzii za 67-eho člena GGN.

Geopark Novohrad - Nógrád sa rozprestiera na ploche 1 598 km², z toho 336 km² je na území SR (príloha č. 3) a predstavuje územie bohaté na jedinečné geologické a prírodné hodnoty, kultúrno-historické dedičstvo, ľudové tradície, modernú kultúru či gastronómiu. Na Slovensku zahŕňa Geopark Novohrad - Nógrád katastrálne územia mesta Filákov, 16 obcí (Belina, Biskupice, Čakanovce, Čamovce, Filákovské Kováče, Lipovany, Kalonda, Mučín, Pleš, Prša, Radzovce, Rapovce, Ratka, Šiatorská Bukovinka, Šurice, Šíd) v okrese Lučenec a 9 obcí (Blhovce, Gemerský Jablonec, Hajnáčka, Nová Bašta, Petrovce, Stará Bašta, Studená, Tachty, Večelkov) v okrese Rimavská Sobota. Na území geoparku je 53 lokalít (príloha č. 4), z tohto počtu je

- 15 geologických lokalít,
- 11 kultúrno-historických lokalít,
- 3 montanistické lokality,
- 3 archeologické lokality,
- 2 prírodné lokality,
- 1 oddychová lokalita,
- 18 zmiešaných lokalít (9 geologických a montanistických lokalít, 6 geologických a prírodných lokalít, 2 geologické, prírodné a archeologické lokality a 1 geologická, prírodná a kultúrno-historická lokalita).

Najvýznamnejšie lokality sú:

- NKP Filákovský hrad,
- NPR Šomoška s vrchom priľahlým k maďarskej obci Somoskő,
- PR Hajnáčsky hradný vrch,
- NPR Pohanský hrad,
- PP Soví hrad,
- NPR Ragač,
- PR Steblová skala.

Na území Maďarska zahŕňa Geopark Novohrad - Nógrád 63 obcí so 167 lokalitami.

Na území geoparku sa nachádza CHKO Cerová vrchovina na slovenskej strane, ktorá bola vyhlásená v roku 1989 a územie Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet na maďarskej strane vyhlásené v roku 1990. Obe chránené územia boli vyhlásené predovšetkým za účelom ochrany, zachovania a náučno-vedeckého využitia najmladších sopečných štruktúr v oboch štátoch. Vďaka relatívne mladému geologickému veku ako aj variabilnosti vulkanických štruktúr sú tieto vhodné využiteľné nielen pre vedecký výskum, ale aj na náučné účely pre širší okruh záujemcov.

Gestorom budovania geoparku je združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, ktoré bolo zaregistrované v roku 2008. Činnosť združenia je financovaná hlavne z členských príspevkov a z projektových zdrojov. Realizovanými projektmi boli zmapované a vyhodnotené geologické, prírodné a kultúrno-historické hodnoty územia geoparku, bol vykonaný prieskum verejnej mienky a vydané rôzne propagačné materiály. Cieľom združenia je zabezpečenie všestranného rozvoja regiónu zameriavané na:

- prezentáciu prírodných, geologických, kultúrno-historických hodnôt regiónu,
- vzdelávacie aktivity a spoluprácu s mladou generáciou,
- budovanie a udržiavanie efektívneho partnerstva s odbornými organizáciami (ŠOP SR, Správa CHKO Cerová vrchovina, SAŽP, Občianske združenie Oppidum Fileck, Hradné múzeum Filákov), BBSK, Technickou univerzitou Košice a inými.

4.7.2 Prevádzkované geoparky

4.7.2.1 Banskobystrický geopark

Budovanie Banskobystrického geoparku bolo započaté v roku 2005 a jeho hlavným predpokladom bola existencia a využitie geologických a montanistických lokalít, ekologických fenoménov a historických pamiatok Banskej Bystrice a jej okolia.

Územie Banskobystrického geoparku má zaujímavú a pestrú geologickú stavbu. Ťažba rúd bola v minulosti hlavným faktorom, ktorá ovplyvňovala život v tejto oblasti. Svetoznáma bola najmä ťažba medených rúd v oblasti Španej Doliny, Starých Hôr a hlavne Ľubietovej. Po ťažbe týchto ložísk sa zachovalo mnoho montanistických pamiatok, predovšetkým budovy šácht a hút, klopačky, portály štôlní, veľký význam má aj dômyselný vodovodný systém s dĺžkou približne 40 km.

Územie Banskobystrického geoparku sa rozprestiera na ploche 886 km² (príloha č. 5) a zahŕňa okres Banská Bystrica (katastrálne územie Banskej Bystrice a jej častí a 42 obcí: Badín, Baláže, Brusno, Čerín, Dolná Mičiná, Dolný Harmanec, Donovaly, Dúbravica, Harmanec, Hiadľ, Horná Mičiná, Horné Pršany, Hrochoť, Hronsek, Kordíky, Králiky, Kynceľová, Lučatín, Ľubietová, Malachov, Medzibrod, Môce, Motyčky, Moštenica, Môlča, Nemce, Oravce, Podkonice, Pohronský Bukovec, Poniky, Povrazník, Priechod, Riečka, Sebedín-Bečkov, Selce, Slovenská Ľupča, Staré Hory, Strelníky, Špania Dolina, Tajov, Turecká, Vlkanová), katastrálne územie mesta Kremnica v okrese Žiar nad Hronom a katastrálne územia obcí Nemecká a Ráztoka v okrese Brezno.

Z hľadiska budovania kultúrnej a poznávacej infraštruktúry sa člení na geomontánne oblasti troch kategórií:

- starohorsko-špaňodolinská, ponicko-ľubietovská a kremnická geomontánna oblasť (1. kategória), ktorá je jadrovým územím geoparku,
- mestá Banská Bystrica a Kremnica (2. kategória) ako centrá cestovného ruchu,
- brusniansko-bukovecká a badínsko-tajovská geomontánna oblasť (3. kategória), ktoré sú záujmovým územím geoparku.

Na území Banskobystrického geoparku je 292 lokalít (príloha č. 6), z tohto počtu je

- 46 geologických lokalít,
- 53 geologických a montanistických lokalít,
- 40 geologických a prírodných lokalít,
- 36 montanistických lokalít,
- 1 montanisticko-historická lokalita,
- 80 kultúrno-historických lokalít
- 29 prírodných lokalít,
- 7 archeologických lokalít.

Do územia Banskobystrického geoparku zasahuje NP Veľká Fatra, NP Nízke Tatry a CHKO Poľana.

Oblasť okolia Banskej Bystrice je zaujímavá aj z etnografického hľadiska a možno tu nájsť zachovanú pôvodnú architektúru tunajšieho ľudu nehovoriac o meštianskej architektúre samotnej Banskej Bystrice a Kremnice. V území geoparku je situovaných 16 náučných chodníkov a 30 turistických chodníkov, ktoré vybuodovala Správa NP Nízke Tatry, ŠOP SR, Združenie Kalvária Kremnica, Správa CHKO Poľana a Občianske združenie Permon.

Banskobystrický geopark sa buduje a prevádzkuje aktívnou spoluprácou regionálnej a miestnej samosprávy, odborných inštitúcií na území okresu Banská Bystrica a zástupcov súkromného sektora. Zastrešuje ich Občianske združenie Banskobystrický geomontánny park.

4.7.2.2 Banskoštiavnický geopark

Banskoštiavnický geopark má rozlohu 374 km², situovaný je na území okresu Banská Štiavnica (katastrálne územia mesta Banská Štiavnica a obcí Banská Belá, Banský Studenec, Baďan, Beluj, Dekýš, Ilija, Kozelník, Močiar, Počúvadlo, Podhorie, Prenčov, Svätý Anton, Štiavnické Bane a Vysoká), okresu Žarnovica (katastrálne územie obcí Hodruša - Hámre a Voznica) a okresu Žiar nad Hronom (katastrálne územie obce Vyhne) (príloha č. 7).

V rámci prevádzkovania Banskoštiavnického geoparku boli do užívania odovzdané 3 informačné centrá, 2 dedičné štôlne, 4 náučné chodníky a náučná geologická expozícia.

Projekty na zriadenie Banskoštiavnického geoparku realizoval ŠGÚDŠ v spolupráci so SAŽP, SBM a Katedrou UNESCO pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene.

Banskoštiavnický geopark prevádzkuje záujmové združenie právnických osôb pre rozvoj Banskej Štiavnice a okolia - Región Sitno so sídlom v Prenčove, ktoré združuje samosprávy viacerých obcí, mesta Banská Štiavnica, múzeá a podnikateľské subjekty. Záujmom združenia je pokračovať v započatých činnostiach realizovaných v rámci budovania geoparku. Správcovstvo vybudovaných prvkov geoparku prešlo do kompetencie SBM, ŠOP SR a obce Štiavnické Bane.

Súčasťou objektivej sústavy Banskoštiavnického geoparku sú aj objekty zapísané do Zoznamu lokalít svetového dedičstva UNESCO, ktorého cieľom je katalogizovať a zachovať kultúrne a prírodné miesta mimoriadneho významu ako spoločné dedičstvo ľudstva. Program bol založený na základe Dohody o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva prijatej na konferencii UNESCO dňa 16. novembra 1972, ktorá sa uskutočnila v Paríži. SR pristúpila k dohovoru dňa 31. marca 1993 sukcesiou ako 134. štát.

Súčasťou zoznamu lokalít Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO je v SR okrem iných Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia.

Na území Banskoštiavnického geoparku je 156 lokalít (príloha č. 8), z tohto počtu je

- 1 geologická lokalita,
- 8 geologických a montanistických lokalít,
- 2 geologické a prírodné lokality,
- 1 geologická, prírodná a archeologická lokalita,
- 8 prírodných lokalít,
- 83 montanistických lokalít,
- 17 montanistických a oddychových lokalít,
- 1 montanistická a archeologická lokalita,
- 34 kultúrno-historických lokalít,
- 1 kultúrno-historická a archeologická lokalita.

- Medzi priority Banskoštiavnického geoparku patrí
- prevádzka a údržba existujúcich prvkov objektivej sústavy,
  - koordinácia aktivít subjektov a jednotlivých aktérov podieľajúcich sa na prevádzke, údržbe a dostavbe objektivej sústavy geoparku,
  - sústavné vzdelávanie, osвета a šírenie informácií pre všetky vekové kategórie a typy inštitúcií,
  - identifikácia, výber, príprava a postupné udržateľné budovanie ďalších prvkov objektivej sústavy.

4.7.3 Niektoré územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky

4.7.3.1 Sandberg - Pajštún

Územie v bezprostrednej blízkosti Bratislavy ponúka unikátnu symbiózu geologických, montanistických, historických aj kultúrnych objektov. Z pohľadu cestovného ruchu sa tu nachádza množstvo turistických chodníkov a cyklotrás a región je ľahko dostupný mestskou a prímestskou verejnou dopravou, čo je nesporne veľkou výhodou pri zamýšľanom vybudovaní geoparku. Predmetný región situovaný v chránených krajinných oblastiach Malé Karpaty, Záhorie a Dunajské luhy a člení sa na dve samostatné oblasti: Devínsku Kobylu a Pajštún.

Devínska Kobyla je súčasťou rovnomenného masívu v juhovýchodnom ukončení Malých Karpát. V západnom a severnom okraji oblasti sú významné geologické lokality v priestore hrad Devín - Waitov lom - vrchol Devínskej Kobyly - Sandberg - Štokeravská vápenka.

Pajštún leží severovýchodne od Devínskej Kobyly v pohorí Malé Karpaty. Na ploche 40 km² sa nachádza niekoľko veľmi významných geologických lokalít: skalné bralo hradu Pajštún v okolí Borinky, krasové doliny Strmina a Prepadlé s výskytmi povrchových aj podzemných krasových javov, ponorov a vyvieraciek, ložiská vápencov a cementárenských surovín. V okolí Marianky - Svätej studne bola významná historická povrchová a podzemná ťažba pokrývačských mariatálskych bridlíc. Geografické a geologické ohraničenie záujmovej oblasti je limitované najmä rozsahom výskytu karbonátových hornín s prítomnosťou krasových javov, ako aj existenciou významných kultúrno-historických a montanistických pamiatok.

V roku 2014 v rámci prípravnej fázy vydal ŠGÚDŠ geologickú mapu územia, osadené boli informačné tabule a poskytnuté sú ďalšie informácie na webovom sídle zhotoviteľa geologických prác.

4.7.3.2 Zemplín

Územie je situované vo východnej časti Slovenska v oblasti Zemplínskych vrchov a južnej časti Východoslovenskej nížiny. Z geologického hľadiska je budované pestrými horninovými komplexmi. Okrem zaujímavých geologických fenoménov sa tu nachádzajú pamiatky starej banskej činnosti po ťažbe medených rúd a antracitu, či historické a sakrálné pamiatky (hrad Veľký Kamenec, kaštieľ F. Rákocziho II. v Borši, veľké množstvo kostolov). Územie Zemplínskych vrchov je okrem pestrej geologickej stavby pozoruhodné aj unikátnou teplomilnou flórou a faunou. V neposlednom rade je na území bohaté zastúpenie ľudovej architektúry dané pestrým etnografickým vývojom ako aj dlhoročnou tradíciou v pestovaní viniča a produkcii Tokajského vína. Z geologického hľadiska sú hodnotnými aj samotné tokajské vínne pivnice budované v neogénnych vulkanitoch, pretože predstavujú jedinečnú možnosť k nahliadnutiu ich hĺbkovej stavby a štruktúry.

Základným podkladom pre budúce budovanie geoparku môže byť geologicko-náučná mapa Zemplínskych vrchov v mierke 1: 50 000, ktorú v roku 2014 vydal ŠGÚDŠ a ktorá zobrazuje zjednodušenú geologickú stavbu územia s hlavnými geologickými jednotkami, črty prírodného prostredia, chránené územia, flóru a faunu, kultúrno-historické pamiatky, odporúčané náučné chodníky, turistické trasy a cyklotrasy ako aj informácie o kultúrnych podujatiach a o Tokajskej vínnej ceste.

4.7.3.3 Spiš - Gemer

Predmetné územie je jedno z najatraktívnejších v rámci Slovenska. Jeho jadrom je mezozoický komplex Stratenskej hornatiny s hojnosťou povrchových aj podpovrchových geomorfologických javov (kaňony, vodopády, kuesty, jaskyne, závrty, vyvieračky, planiny). Z mezozoických komplexov sú najdôležitejšími geotopmi sprístupnené aj nesprístupnené jaskyne (Dobšinská ľadová jaskyňa, Duča, Stratenská jaskyňa, Medvedia jaskyňa).

Pri ťažbe travertínov v Gánovciach bola odkrytá bohatá kvartérna minulosť tohto územia až po súčasnosť. Popísaných tu bolo množstvo fosílnych a paleontologických nálezov, najmä skamenená výplň lebky neandertálcu nájdená v travertínovej kope, ktorej vek sa odhaduje na 120 tis. rokov. Gánovciam je venovaná stála expozícia Podtatranského múzea v Poprade. O predveľkomoravskom osídlení s viac či menej badateľnými stopami stredovekých opevnení svedčia sídla ako Zelená hora, Kláštorisko, Čingov, Janovce, Okružlovec. V mlado- a staropaleozoických komplexoch bola historicky sústredená banská činnosť (Novoveská Huta, Štefánska Huta, Hnilčák, Gréľ'a, Mlynky, Dobšiná, Gápeľ, Stratená, Krompachy, Gelnica a iné) zameraná na ťažbu medených, železných, ortuťových, strieborných, niklovo-kobaltových a uránových rúd, ako aj sadrovca.

Výhodou územia je skutočnosť, že v jeho okolí sa nachádza množstvo kultúrnych pamiatok (Levoča, Spišský Štvrtok, Spišská Nová Ves, Spišské Vlachy), existujú tu už vybudované náučné banské chodníky a dostatočný výber turistických trás či destinácií vhodných pre letné aj zimné športové aktivity.

4.7.3.4 Medzev - Jasov

Toto krajinársky veľmi atraktívne územie vyniká mimoriadnou pestrosťou prírodných, historických, kultúrnych, etnografických a montanistických pozoruhodností.

Severná až centrálna časť územia situovaná vo Volovských vrchoch bola v minulosti predmetom intenzívnej ťažby rúd, ktorú reprezentujú banské obce Smolník, Smolnícka Huta, Úhorná, Poproč či Baňa Lucia. Jedinečnou tradíciou v obrábaní kovov vyniká mesto Medzev, v ktorého okolí je sústredené veľké množstvo banských ale aj technických pamiatok (tajchy, vodné systémy a hámre) súvisiacich s ťažbou rúd a spracovaním kovov. Dôležitú úlohu tu zohráva historický aspekt kolonizácie tohto územia obyvateľstvom z oblastí súčasného nemecko-holandsko-belgického pohraničia, preto sa tu vyvinula autonómna kultúrna a jazyková oblasť s vlastným nemeckým nárečím (mantáctina). Južná časť územia sa rozprestiera na území NP Slovenský kras. Vyskytuje sa tu jedna z najstarších známych jaskýň - Jasovská jaskyňa, ktorá je zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Hranicu medzi Zádielskou a Jasovskou planinou tvorí Hájska tiesňava so sústavou Hájskych vodopádov. Monumentálna Zádielska tiesňava je krasový kaňon s najvyšším vežovitým skalným útvarom na Slovensku (Cukrová homoľa).

Na území sa tiež nachádzajú klimatické kúpele Štós, niekoľko múzeí a ďalšie kultúrne, prírodné a historické pamiatky (Jasovský kláštor premonštrátov, Jasovská skala, Turniansky hradný vrch, Šugovská dolina).

4.7.3.5 Silická planina

Potenciálne územie možno rozdeliť na severnú časť, charakterizovanú históriou (hrad Krásna Hôrka, kaštieľ Betliar) či baníckou tradíciou v okolí mesta Rožňava a v údolí rieky Slaná a na južnú časť, ktorá je vymedzená NP Slovenský kras, ktorý s hraničiacim Aggtelegským národným parkom v Maďarsku tvorí jednotný celok a rozlohou tak predstavuje najrozsiahlejšie krasové územie planinového typu v strednej Európe. Je známe množst-

vom náhorných planín oddelených hlbokými údoliami. Krasové formy tu predstavujú škrapy, krasové jamy, krasové chrbtly, priehlbne a údolia, vyvierачky, tiesňavy, ponory, kaňonovité doliny, priepasti a jaskyne s bohatou kvapľovou a ľadovcovou výzdobou.

Najväčším jaskynným systémom spolu s jaskyňou Baradla v Maďarsku je jaskyňa Domica. Ďalšími známymi jaskyňami na predmetnom území sú: Gombasecká, Ardovská, Krásnohorská, Matilda, Milada, Červená jaskyňa či Ochtinská aragonitová jaskyňa. Osobitosťou je Silická ľadnica tvorená priepasťou rúťového charakteru so stálou ľadovou výzdobou. Jaskynný komplex Slovenského krasu je významný aj z hľadiska početných nálezov pravekého osídlenia na Slovensku. Územie NP Slovenský kras bolo v roku 1977 zapísané do medzinárodnej siete biosférických rezervácií v rámci programu UNESCO - Človek a biosféra (Man and the Biosphere) a v roku 1995 bolo 12 jaskýň Slovenského krasu zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva.

4.7.3.6 Solivar - Dubník

Územie je situované východne od mesta Prešov a v severnej časti Slanských vrchov. Je budované geomorfologicky zaujímavými neogénnymi vulkanitmi a sedimentmi rôznych genetických a štruktúrnych typov, ako aj foriém s množstvom významných geotopov. Navrhovaná oblasť v sebe zahŕňa významné montanistické lokality, a to historické staré banské a technické diela v okolí miocénneho ložiska kamennej soli v Solivare a zlatobanské rudné pole, známe ako oblasť s ťažbou drahých opálov (ložisko Dubník) a ortuti (ložisko Dubník a Nozger).

NKP Solivar pri Prešove patrí medzi najvýznamnejšie technické pamiatky na Slovensku. Je to unikátny komplex technických objektov na čerpanie a varenie soli zo soľanky, pochádzajúci zo 17. storočia. K objektom na ťažbu kamennej soli a čerpanie soľanky v Solivare patrí najmä šachta Leopold, huta, varňa, sklad soli, kovárske dielne a klopačka.

Ťažba dubníckeho opálu, ktorý je kvalitatívne porovnateľný iba s austrálskymi opálmi, má dlhú a bohatú históriu, pričom po jej zániku v roku 1922 sa v súčasnosti znovu obnovujú aktivity súvisiace s možnou ťažbou. V banských poliach Libanka a Šimonka bolo v minulosti vyrazených viac ako 37 km banských chodieb. Na území je vybudovaný podzemný náučný banský chodník v štôlni Viliam a povrchový náučný chodník vedúci po starých povrchových dobývkach. Územie dubníckych opálových baní je od roku 1960 CHKO, chráneným náleziskom a jedinečným zimoviskom netopierov.

4.7.3.7 Súľov - Manín

Navrhované územie je situované v horskom celku Strážovské vrchy medzi údolím rieky Rajčianky a Váhu. Zložitú geologickú stavbu predstavuje zastúpenie viacerých subtransných príkrovov, v dôsledku čoho na území vystupujú najmä vápence a dolomity. Atraktívnou a vyhľadávanou lokalitou je NPR Súľovské skaly, kde sa vyskytuje na pomerne malej ploche územia vysoká koncentrácia geomorfologických tvarov, akými sú skalné veže, strmé bralá, ihly, okná a homole s často bizarným tvarom. V Súľovských skalách sa nachádzajú dve jaskyne, z ktorých pseudokrasová puklinová jaskyňa Šarkania diera s archeologickými nálezmi bola osídlená v mladšej dobe kamennej. Na severnom okraji územia sa nachádza zrúcanina Hričovského hradu, vo východnej časti Lietavský hrad a priamo v Súľovských skalách je situovaná zrúcanina stredovekého Súľovského hradu, ktorý patrí k najnedostupnejším na Považí.

Súčasťou Strážovských vrchov je aj Manínska a Kostolecká tiesňava. Manínska tiesňava je známa ako najužšia tiesňava na Slovensku, v Kostoleckej tiesňave sa zas nachádza najväčší skalný previs na Slovensku (Kostolecký pilier). Neďaleká PP Bosmany pozostáva z

troch skalných veží, rozostavených v jednej línii a je charakteristická výrazným škrapovým reliéfom s výskytom typických rastlinných a živočíšnych spoločenstiev vápencových skál.

Z hľadiska cestovného ruchu v oblasti je prínosom taktiež kúpeľné mesto Rajecké Teplice situované v údolí rieky Rajčianky.

5 Manažment geoparku

Podmienkou fungovania geoparku je vytvorenie efektívneho systému riadenia a implementácie vlastnej stratégie rozvoja. Prítomnosť jedinečných alebo medzinárodne významných geologických fenoménov samo o sebe nestačí k tomu, aby sa územie stalo geoparkom. Tam, kde je to vhodné, musia byť geologické a iné hodnoty územia geoparku navzájom prepojené a riadené subjektom, ktorý je schopný presadzovať politiku ochrany, propagácie a trvalo udržateľného rozvoja geoparku, účinne spolupracovať so štátnou správou, miestnou (obecnou) a regionálnou samosprávou, občanmi a podnikateľskou sférou, ako aj so zahraničnými partnermi.

Týmto subjektom môže byť právnická osoba, občianske združenie, združenie právnických osôb, mimovládna organizácia, územná samospráva, nadácia, múzeum alebo iná inštitúcia pozostávajúca z kvalifikovaného a odborne spôsobilého personálu, ktorá by mala udržateľnú finančnú podporu a ktorá by mala záujem profitovať z cestovného ruchu.

Manažment geoparkov sa riadi z pohľadu cestovného ruchu ako destinačný manažment, kde destinácia je definovaná ako súbor služieb cestovného ruchu koncentrovaných v jednom mieste, ktoré sú poskytované v nadväznosti na potenciál cestovného ruchu geoparku. Atraktivity geoparku tak predstavujú podstatu destinácie a hlavný motivačný stimul návštevnosti.

Poslaním manažmentu je tiež spolupráca všetkých partnerov s cieľom rozvoja územia geoparku v oblasti cestovného ruchu pri zachovaní prírodných a kultúrnych hodnôt. Do prípravy, budovania a manažovania geoparku by mali byť aktívne zapojení štatutárni zástupcovia dotknutých miest a obcí so zastúpením vo výbore.

Aktivity manažmentu geoparku:

- spolupráca so štátnou správou, lokálnou a regionálnou samosprávou, s občanmi a podnikateľskou sférou, súčinnosť so zahraničnými subjektmi,
- vypracovanie základných strategických dokumentov geoparku,
- koordinácia aktivít pri propagácii, marketingová stratégia, budovanie značky geoparku, informačný servis,
- identifikácia cieľovej skupiny návštevníkov a tvorba komplexných balíčkov služieb cestovného ruchu,
- koordinácia, príprava a realizácia projektov zameraných na rozvoj a budovanie geoparku,
- vyhľadávanie finančných zdrojov na realizáciu projektov a rozvoj geoparku,
- ochrana prírody a krajiny, sídiel a ich hodnôt ako nevyhnutného predpokladu pre rozvoj cestovného ruchu,
- poradenská činnosť, sprostredkovanie a poskytovanie služieb,
- organizácia podujatí a akcií podporujúcich rozvoj cestovného ruchu,
- podpora a rozvoj environmentálneho vzdelávania a výchovy verejnosti,
- propagačná a prezentačná činnosť, využívanie informačných technológií v oblasti regionálneho rozvoja,
- aktívna spolupráca s ostatnými národnými, či svetovými geoparkami a ich sieťami.

6 Finančná podpora budovania a prevádzky geoparkov

6.1 Aspekty a spôsoby využitia domácich rozpočtových zdrojov

Budovanie a prevádzka geoparkov môže byť financovaná:

- zo štátneho rozpočtu prostredníctvom finančných prostriedkov z rozpočtovej kapitoly MDVRR SR, MZP SR, MK SR a MPRV SR pre príspevkové organizácie v ich zriaďovacej pôsobnosti, pre podporu obnovy kultúrnych pamiatok, rozvoja vidieka či propagácie a prezentácie atraktivít a aktivít cestovného ruchu,
- z Environmentálneho fondu na podporu budovania environmentálnej infraštruktúry obcí a environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie podľa zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- z rozpočtov vyšších územných celkov,
- z rozpočtov obcí,
- z prostriedkov fyzických osôb,
- z prostriedkov právnických osôb,
- z úverov a príspevkov medzinárodných organizácií,
- z prostriedkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o poskytnutí grantu, uzatvorených medzi Slovenskou republikou a inými štátmi.

Dôležité je zohľadnenie možností financovania zo štátneho rozpočtu na príslušný rozpočtový rok. Zo štátneho rozpočtu je každoročne podporovaný Program podpory územného rozvoja obcí a miest.

Z verejných zdrojov môžu byť pre právnické a fyzické osoby poskytované dotácie z prostriedkov Environmentálneho fondu ako napr. Program obnovy dediny a rôzne dotácie pre obce na verejnoprospešné aktivity, rozvoj vidieka a pod. Subjekty oprávnené čerpať tieto finančné prostriedky však často nevyužijú možnosti poskytované na financovanie rozvojových aktivít.

Prehľad poskytnutých finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu a verejných zdrojov na budovanie geoparkov v rámci prípravnej a realizačnej fázy za obdobie rokov 2008 - 2013 je uvedený v prílohe č. 9.

Pre zvýšenie efektivity týchto finančných nástrojov by bolo v budúcnosti potrebné integrovať verejné prostriedky určené na plnenie cieľov národnej stratégie do jedného finančného nástroja, ktorý zjednoduší prístup cieľových skupín k týmto finančným prostriedkom. Takýmto spôsobom by sa zabezpečilo aj efektívne čerpanie finančných prostriedkov v rámci rozpočtového roku. Tento proces by si vyžadoval vytvorenie nového legislatívneho rámca, ktorý by určoval spôsob budovania, prevádzkovania, monitorovania geoparkov. Jednou z možností pre zabezpečenie finančného rámca týchto aktivít je aj permanentná participácia a podpora zo strany podnikateľského sektora.

Z toho dôvodu je nevyhnutné vytvárať aj ďalšie predpoklady na zabezpečenie finančných zdrojov na podporu geoparkov ako jedného z produktov cestovného ruchu aj po roku 2020, pretože zdroje Európskej únie sú alokované iba tomto časovom horizonte.

Do aktivít súvisiacich s cestovným ruchom na územiach geoparkov a jeho financovaním je možné zapojiť aj miestne príslušné krajské a oblastné organizácie cestovného ruchu, ktoré vznikli na základe registrácie podľa § 26 zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov. Register týchto organizácií vedie MDVRR SR. V súčasnosti je aktívnych 32 oblastných a 4 krajské organizácie cestovného ruchu, ktoré môžu poberať štátne dotácie.

6.2 Operačné programy Európskej únie

Vstupom do prípravy finančného plánu na strane zdrojov boli finančne alokované prostriedky z európskych fondov pre nové programové obdobie vrátane národného spolufinancovania. Slovenská republika uzavrela dňa 20. júna 2014 s Európskou komisiou Partnerskú dohodu o využívaní európskych štrukturálnych a investičných fondov v rokoch 2014 - 2020.

Pozičný dokument Európskej komisie k Partnerskej dohode a programom Slovenskej republiky na roky 2014 - 2020 je zameraný na:

- podnikateľské prostredie priaznivé pre inovácie,
- infraštruktúru pre hospodársky rast a tvorbu pracovných miest,
- rozvoj ľudského kapitálu a zlepšenie účasti na trhu práce,
- udržateľné a efektívne využívanie prírodných zdrojov,
- modernú a profesionálnu verejnú správu.

Partnerská dohoda definuje stratégiu a priority pre efektívne a účinné investície v objeme 15,3 mld. Eur na najbližších 10 rokov.⁴

Jedným z ekonomických nástrojov podpory budovania alebo prevádzkovania geoparkov je Návrh Programu rozvoja vidieka SR 2014 - 2020, Operačný program Kvalita životného prostredia (2014 - 2020) a Integrovaný regionálny operačný program (2014 - 2020).

6.2.1 Návrh Programu rozvoja vidieka SR 2014 - 2020

Podľa Návrhu Programu rozvoja vidieka SR 2014 - 2020, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 231 zo 14. mája 2014, sa po schválení Európskou komisiou bude môcť čerpať podpora z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom súboru opatrení zoskupených okolo šiestich priorít rozvoja vidieka.

Jednou z nich je priorita 6: „*Podpora sociálneho začleňovania, zmiernenia chudoby a hospodárskeho rozvoja vo vidieckych oblastiach*“, fokusová oblasť 6A: „*Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest*“, opatrenie 6: „*Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti*“, podopatrenie 6.4: „*Investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností*“, v rámci ktorého sa bude podporovať aj diverzifikácia vidieckej ekonomiky sústredená do oblastí zameraných na využívanie potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu a agroturistiku a projekty, ktoré budú zamerané na tvorbu pracovných miest prostredníctvom rozvoja spolupráce medzi strediskami prevádzkovateľov v organizovaní spoločných pracovných procesov pri spoločnom využívaní zariadení a prostriedkov pre rozvoj/marketing cestovného ruchu.

V rámci fokusovej oblasti 6B: „*Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach*“, opatrenia 7: „*Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach*“ bude investične podporený rozvoj rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu a prostredníctvom opatrenia 8: „*LEADER*“ sa bude podporovať budovanie verejných súkromných partnerstiev vrátane ich vnútorných štruktúr, ktoré budú akceleratorom miestneho rozvoja prostredníctvom realizácie miestnych rozvojových stratégií. Podpora bude smerovaná na vytváranie podmienok pre zabezpečovanie základných služieb na vidieku, zlepšovania infraštruktúry vo vidieckych oblastiach a na využívanie kultúrno-historického a prírodného potenciálu.

6.2.2 Operačný program Kvalita životného prostredia na obdobie 2014 - 2020

---

⁴ <http://www.partnerskadohoda.gov.sk/>

Návrh Operačného programu Kvalita životného prostredia, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 175 zo 16. apríla 2014, predstavuje programový dokument SR pre čerpanie pomoci zo štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu v období 2014 - 2020.

V rámci prioritnej osi 1: „*Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry*“, investičnej priority 3: „*Ochrana a obnova biodiverzity a pôdy a podpora ekosystémových služieb, a to aj prostredníctvom sústavy Natura 2000 a zelenej infraštruktúry*“, špecifického cieľa 1: „*Zabezpečiť podmienky pre zachovanie biologickej diverzity a zlepšenie stavu ekosystémov v krajine*“ je cieľom aktivity D: „*Zlepšenie informovanosti a zapojenia kľúčových sektorov a verejnosti na úseku ochrany prírody a krajiny*“ realizácia komunikačných kampaní, organizovanie školení a výstav za účelom zvýšenia povedomia verejnosti, vrátane vlastníkov pozemkov v chránených územiach, ktoré si vyžaduje aj tvorbu dostatočného množstva kvalitných propagačných materiálov a publikácií. Zároveň je potrebné zlepšiť informovanosť o sústave Natura 2000 a druhoch európskeho významu, podporovať výchovu a všeobecnú informovanosť o potrebe chrániť druhy voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a ich biotopy.

Nemenej dôležitým cieľom aktivity je organizácia podujatí s kľúčovými subjektmi zameraných na objasnenie záujmov jednotlivých zainteresovaných skupín a hľadanie spoločných riešení vedúcich k spoločným medzisektorovým postupom a ďalším opatreniam na elimináciu konfliktov, zlepšenie povedomia a zapojenie dotknutých subjektov.

6.2.3 Integrovaný regionálny operačný program (2014 - 2020)

V rámci prioritnej osi č. 5: „*Miestny rozvoj vedený komunitou*“, investičnej priority č. 5.1 „*Závazné investície v rámci stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou*“, špecifického cieľa č. 5.1.1 „*Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií*“ sa konštatuje, že Slovensko má výrazný potenciál pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu spojený najmä s využívaním prírodného a historického potenciálu územia. Nezameniteľnú úlohu pri rozvoji vidieka stále zohrávajú podnikateľské subjekty alokované vo vidieckom osídlení a osobitne tie, ktoré sú spojené s poľnohospodárstvom a hospodárením na pôde. Predpoklady pre udržanie zamestnanosti na vidieku spočívajú v zmiernení doterajšieho trendu znižovania počtu pracovných príležitostí v poľnohospodárskej prvovýrobe, avšak pre posilnenie ekonomickej a sociálnej životaschopnosti vidieka je nevyhnutná diverzifikácia ekonomických aktivít, rozvoj služieb a posilnenie investícií do miestnej infraštruktúry. Kľúčovou výzvou na miestnej úrovni v spojení s rozvojom podnikania je sociálna inovácia ako rozvoj a uskutočňovanie nových nápadov (produkty, služby, modely).

Výsledkom podpory Integrovaného regionálneho operačného programu (2014 - 2020) by malo byť:

- zlepšenie využívania ekonomického potenciálu vidieckych oblastí prostredníctvom reštrukturalizácie vidieckej ekonomiky a zavádzania inovácií,
- tvorba pracovných miest a hospodárskeho rastu,
- vznik nových komunitných služieb a podnikov,
- zlepšenie zamestnateľnosti a prístupu k novým formám podnikania a novým pracovným miestam,
- zníženie závislosti vidieckeho obyvateľstva od príjmov z primárnej ekonomickej aktivity, najmä v poľnohospodárstve, smerom k zamestnanosti v nepoľnohospodárskych odvetviach, napr. v sektore služieb,
- zníženie rizika chudoby a sociálneho vylúčenia
- efektívne zabezpečenie chodu miestnych akčných skupín (ďalej len „MAS“), propagácia a implementácia stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou (ďalej len „CLLD“).

Špecifický cieľ č. 5.1.1 by sa mal dosiahnuť realizáciou nasledovných aktivít:

- financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD:
  - A.) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie),
  - B.) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD.
  - C.) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS,
  - D.) finančné náklady (napr. bankové poplatky),
  - E.) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS).
- zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb či družstiev:
  - A.) obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest,
  - B.) nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb,
  - C.) podpora marketingových aktivít,
  - D.) podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností.

6.3 Ostatné podporné programy

Medzi ostatné podporné programy patrí

- program nadnárodnej spolupráce „DANUBE 2014-2020“,
- program nadnárodnej spolupráce „INTERREG IVC“,
- program cezhraničnej spolupráce „Maďarsko - Slovenská republika 2014 - 2020“,
- projekty združenia RECOM SK-AT (Regional Cooperation Management) pre cezhraničnú spoluprácu medzi SR a Rakúskom v oblasti prírodného a kultúrneho dedičstva,
- program nadnárodnej spolupráce „Stredná Európa 2014 - 2020“,
- Švajčiarsky finančný mechanizmus,
- Nórsky finančný mechanizmus,
- podporné programy Organizácie spojených národov.

7. Propagácia a marketing geoparkov

Marketing a propagáciu geoparku je potrebné vnímať ako riadiaci proces pre dosiahnutie určených cieľov, predovšetkým zvyšovanie návštevnosti, vytváranie zisku a následný rozvoj.

Pre proces marketingového riadenia je potrebné dodržanie nasledujúcich krokov:

- analýza/audit (kde a v akom stave sa geopark nachádza v súčasnosti),
- stanovenie cieľov (kam by sa mal geopark dopracovať, napr. z pohľadu návštevnosti),
- voľba stratégie (vypracovanie opatrení na dosiahnutie cieľov),
- voľba taktiky (spôsob ako dosiahnuť ciele),
- implementácia (realizácia opatrení na dosiahnutie cieľov),
- kontrola a hodnotenie (uistenie sa, či boli ciele dosiahnuté).

Pre geopark je vhodné koncipovať marketing nasledovne:

- definovanie a oslovenie cieľovej skupiny,

- segmentácia cieľovej skupiny - vytvorenie podskupín, menších cieľových skupín pre efektívnejšie splnenie ich potrieb, napr. marketing určený pre dôchodcov, marketing pre školské skupiny,
- vytvorenie marketingového mixu pre jednotlivé podskupiny, kde je potrebné navrhnúť pre každú skupinu iný marketingový mix,
- kontrola efektívnosti marketingového mixu v praxi - analýza nákladov a ziskov pre konkrétne cieľové skupiny,
- prispôsobenie marketingového mixu pre jednotlivé cieľové skupiny, t.j. znížiť/zvýšiť vynaložené prostriedky, zmena marketingového mixu, resp. vynechanie danej cieľovej skupiny.

Marketingový mix by sa mal prispôsobovať cieľovej skupine, a to v štyroch základných kategóriách:

- produkt/balíček služieb, napr. pre individuálnych návštevníkov vyšší štandard služieb spojený s vyššou cenou, oproti tomu školské skupiny zvyhodňovať lepšou cenou, pričom požadovaný zisk, by mal byť vrátený cez vyšší počet študentov s každoročnou návštevnosťou,
- cena, spolu s produktom a štandardom poskytovaných služieb,
- miesto, kde a prostredníctvom koho predávať, aby bola oslovená cieľová skupina,
- hľadanie najvhodnejších foriem propagácie pre oslovenie cieľovej skupiny, napr. internet a sociálne siete pre mladšiu časť populácie, brožúry a postery pre staršiu časť, reklama v regionálnych novinách pre lokálnu návštevnosť, billboardy pri cestách pre nadregionálnu návštevnosť, umiestnenie propagačných materiálov na veľtrhoch cestovného ruchu, alebo na stránke Slovenskej agentúry cestovného ruchu pre podporu zahraničnej návštevnosti.

8. Opatrenia na zabezpečenie realizácie aktualizácie Koncepcie geoparkov SR

1. Vytvárať podmienky na podporu aktivít pri budovaní a prevádzkovaní geoparkov efektívnym čerpaním disponibilných prostriedkov zo zdrojov jednotlivých rezortov, domácich programov, ako aj z operačných programov na obdobie 2014 - 2020 tak, aby bol využitý potenciál geoparkov ako prvku cestovného ruchu na udržateľný rozvoj služieb a zamestnanosti a podporu podnikateľských aktivít

Zodpovední: MŽP SR, MDVRR SR, MPRV SR, MK SR, MŠVVŠ SR a MH SR v súčinnosti s príslušnými riadiacimi orgánmi

Termín: priebežne

2. Podporovať trvalú udržateľnosť geoparkov ich využívaním v rámci rozvoja cestovného ruchu v súčinnosti s organizáciami cestovného ruchu i ostatnými subjektmi cestovného ruchu

Zodpovedný: MDVRR SR, MŽP SR

Termín: priebežne

3. Vytvoriť medzirezortný orgán manažmentu SG s cieľom koordinácie, podpory rozvoja a spolupráce geoparkov pri zohľadnení pokynov a kritérií organizácie UNESCO s cieľom vstupu do GGN

Zodpovedný: MŽP SR v súčinnosti s MDVRR SR, MZVaEZ SR, MPRV SR, MH SR, MK SR a MŠVVŠ SR

Termín: 31. marec 2015

4. Vypracovať akčný plán pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Konceptie geoparkov SR

Zodpovedný: zriadený medzirezortný orgán manažmentu SG

Termín: 30. november 2015

5. Predložiť informáciu na rokovanie vlády SR o plnení aktualizácie Konceptie geoparkov SR

Zodpovedný: MŽP SR v spolupráci s MDVRR SR, MPRV SR, MH SR, MK SR a MŠVVŠ SR

Termín: 30. jún 2019 a každých 5 rokov